

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ 20^ο ΑΙΩΝΑ

Ενότητα 7: Ανδρέας Εμπειρικός - Νικόλας Κάλας (μέρος α')

Άννα-Μαρίνα Κατσιγιάννη

Τμήμα Φιλολογίας

Σκοποί Ενότητας

Βασικός σκοπός της έβδομης διδακτικής ενότητας είναι η διερεύνηση της συμβολής του Ανδρέα Εμπειρικού και του Νικόλα Κάλας στη διαμόρφωση του ελληνικού υπερρεαλιστικού κινήματος.

Περιεχόμενα ενότητας

1. Ανδρέας Εμπειρικός
2. Νικόλας Κάλας (μέρος α')

Περιγραφή μαθήματος

Στην έβδομη διδακτική ενότητα θα διερευνηθεί η συμβολή του Ανδρέα Εμπειρικού και του Νικόλα Κάλας στη διαμόρφωση του ελληνικού υπερρεαλιστικού κινήματος.

Ανδρέας Εμπειρικός

- **Ανδρέας Εμπειρικός** (1901 – 1975): Έλληνας ποιητής, πεζογράφος, φωτογράφος και ψυχαναλυτής. Γεννήθηκε στη Ρουμανία και εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα το 1902. Παρακολούθησε μαθήματα φιλοσοφίας και αγγλικής φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και στο King's College του Λονδίνου. Την περίοδο 1926-1931 έζησε στο Παρίσι, όπου συνδέθηκε με τον κύκλο των υπερρεαλιστών και ασχολήθηκε ενεργά με την ψυχανάλυση, κοντά στον ιδρυτή της Ψυχαναλυτικής Εταιρείας του Παρισιού, Ρενέ Λαφόργκ. Το 1931 εγκαταστάθηκε οριστικά στην Ελλάδα, πραγματοποιώντας την πρώτη εμφάνισή του στα ελληνικά γράμματα το 1935 με την *Υψικάμινο*.

Ανδρέας Εμπειρικός

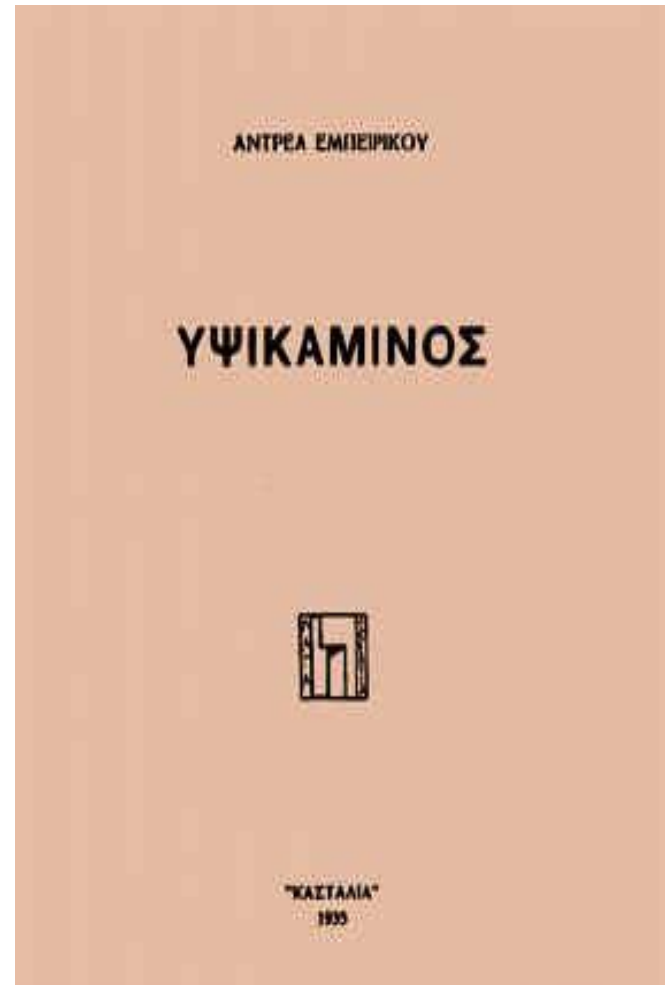
- Ως λογοτέχνης ανήκει στη γενιά του '30 και είναι ο κύριος εκπρόσωπος του ελληνικού υπερρεαλισμού, καθώς και ο πρώτος που άσκησε τις ψυχαναλυτικές μεθόδους στην Ελλάδα.
- Από το σύνολο του έργου του ξεχωρίζουν η πρώτη ποιητική συλλογή, με τίτλο *Υψικάμινος*, ως το πρώτο αμιγώς υπερρεαλιστικό κείμενο στην Ελλάδα και η ποιητική συλλογή *Ενδοχώρα*, ενώ ανάμεσα στα πεζά έργα του διακρίνεται το τολμηρό ερωτογράφημα *Ο Μέγας Ανατολικός*, που προκάλεσε αντιδράσεις για την ελευθεροστομία και το ερωτικό περιεχόμενό του.

Πηγή: <https://en.wikipedia.org/wiki/File:A%CE%B4%CF%81%CE%AD%CE%B1%CF%82%CE%95%CE%BC%CF%80%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%AF%CE%BA%CE%BF%CF%82.jpg>

Ανδρέας Εμπειρικός

- Εισάγει στην Ελλάδα την αυτόματη γραφή, και μέσω αυτής τον υπερρεαλισμό, ως διεθνιστικό και επαναστατικό κίνημα.
 - Διαμορφώνει μια ποιητική θεωρία που έχει ως επίκεντρο την επιθυμία, όπως αυτή προσεγγίζεται από την ψυχανάλυση.
- Η εισαγωγή του υπερρεαλισμού στην Ελλάδα συντελείται το **1935** με την «Περί σουρρεαλισμού» διάλεξη αρχικά και τη δημοσίευση της συλλογής *Υψικάμινος* αργότερα, η οποία αποτελεί το μανιφέστο της αυτόματης γραφής.

Ανδρέας Εμπειρικός

❖ Η διάλεξη του Εμπειρικού «Περί σουρρεαλισμού» αρθρώνεται σε τρεις άξονες:

1. Διασαφηνίζει, στο ελληνικό κοινό, τις σχέσεις του υπερρεαλισμού με τον ντανταϊσμό, ως συγγενεύοντα με τον ρομαντισμό κινήματα, αλλά δηλώνει και τις διαφορές τους.
2. Τονίζει την κεντρική θέση του αυτοματισμού, οποίος συνιστά χαρακτηριστικό του υπερρεαλισμού και αποτελεί μέσο σύνδεσης συνειδητού – ασύνειδου.
3. Συζητά την κατάργηση των ορίων ανάμεσα στη ζωή και την τέχνη (ποιητικώς ζήν).

Ανδρέας Εμπειρικός

➤ Η *Υψικάμινος* είναι υπερρεαλιστικό μανιφέστο:

- Το μόντο της συλλογής προέρχεται από το μανιφέστο του γαλλικού υπερρεαλισμού (1924) και αναφέρεται στην υπερρεαλιστική φωνή.
- Τα κείμενα της συλλογής δεν φέρουν επιμέρους αφιερώσεις, αναφέρεται μόνο το όνομα του Μπρετόν.
- Κανένα από τα κείμενα δεν είχε δημοσιευτεί και δεν φέρει χρονολογική ένδειξη συγγραφής. Σύμφωνα με τον συγγραφέα γράφτηκαν το 1934, λίγο πριν τη δημοσίευσή τους.

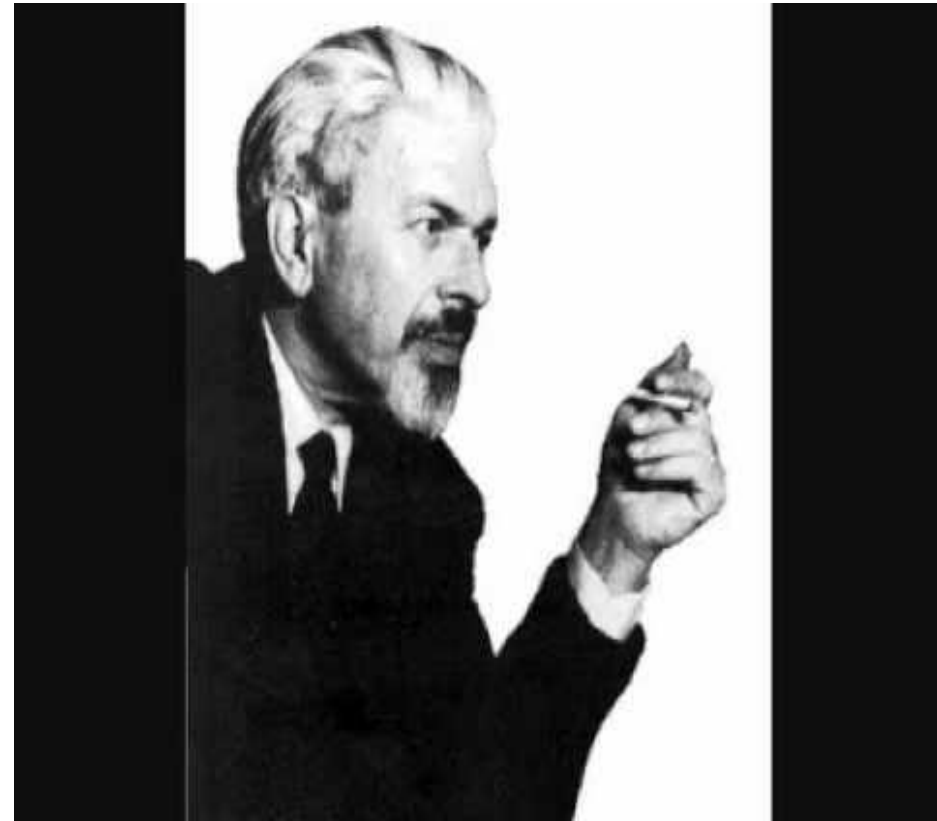
Ανδρέας Εμπειρικός

➤ Τα ποιήματα της συλλογής:

- Έχουν βασικό στόχο την άμεση σύνδεση ζωής και λογοτεχνίας.
- Δεν ακολουθούν τους κοινά αποδεκτούς κανόνες αισθητικής.
- Αμφισβητούν τα όρια ανάμεσα στην ποίηση και την πεζογραφία.
- Αμφισβητούν τις κανονιστικές απόψεις για τη γλώσσα και αναμειγνύουν την καθαρεύουσα με τη δημοτική.
- Είναι επηρεασμένα από την ψυχανάλυση.

Ανδρέας Εμπειρικός

Ο Εμπειρικός διαβάζει Εμπειρικό - Από την *Υψικάμινο*

Πηγή: <https://www.youtube.com/watch?v=U4J18B1M0C4>

Πηγή: <https://www.youtube.com/watch?v=rdxRsWBxvoE>

Ανδρέας Εμπειρικός

➤ Η κριτική για την *Υψικάμινο*:

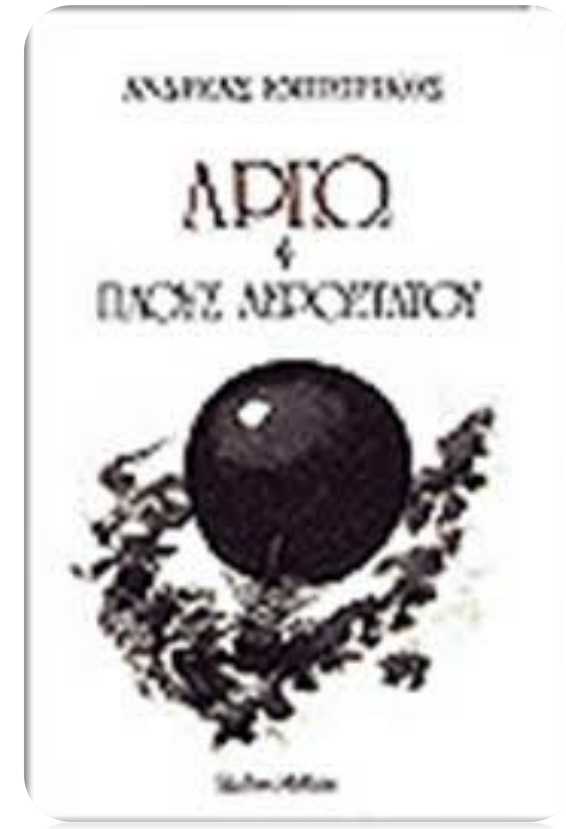
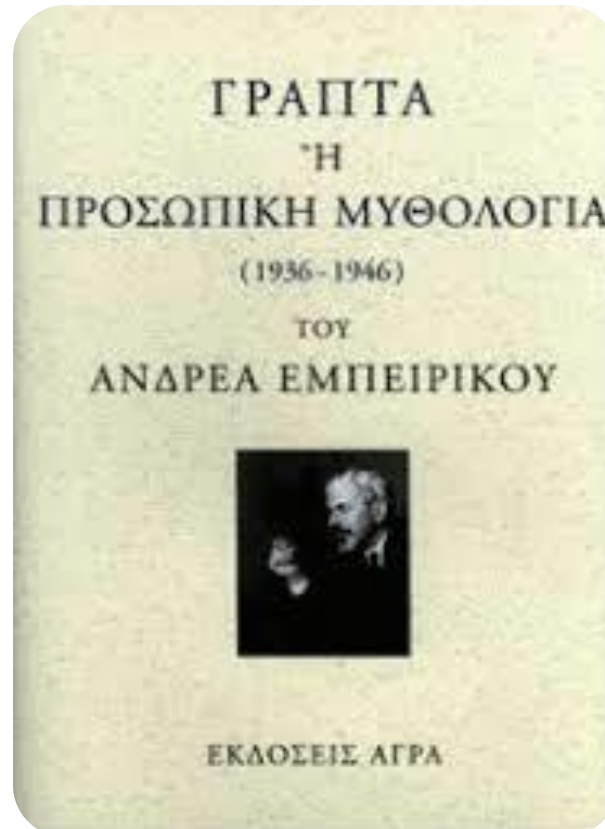
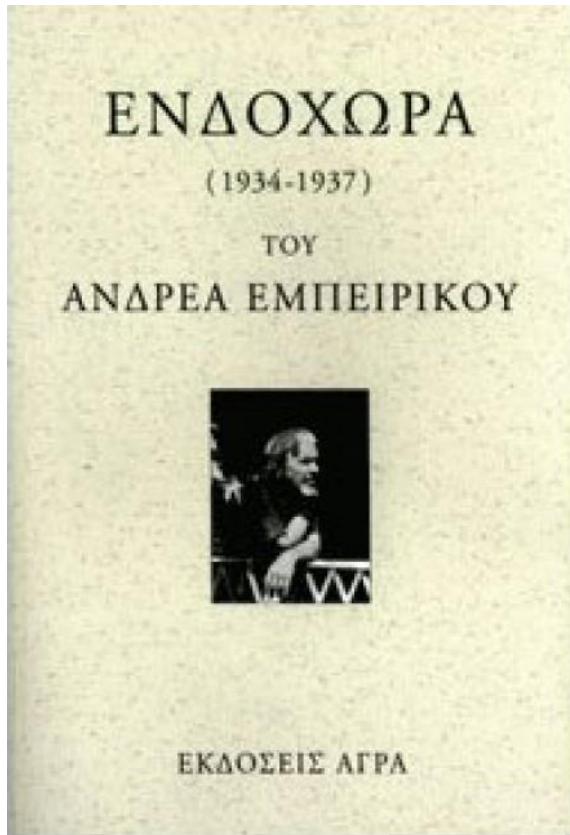
- Η ελληνική κριτική του μεσοπολέμου δεν δύναται να αντιληφθεί τον μηχανισμό της αυτόματης γραφής και τον αμφισβητεί, εκφράζοντας απόρριψη για το αισθητικό αποτέλεσμα και άρνηση για τα κείμενα.
- Η νεότερη κριτική αίρει τις επιφυλάξεις του μεσοπολέμου. Θεωρεί την *Υψικάμινο* δείγμα εφαρμογής της αυτόματης γραφής και έκφραση του ασύνειδου, χωρίς όμως να προσεγγίζει ουσιαστικά αυτούς τους δύο όρους.

Ανδρέας Εμπειρικός

➤ Η *Ενδοχώρα* και η ποιητική της επιθυμίας:

- Η ποιητική της επιθυμίας εισάγεται με την ποιητική συλλογή *Ενδοχώρα* (1937) και αναπτύσσεται περαιτέρω σε ορισμένα κείμενα που περιλαμβάνονται στα *Γραπτά ή προσωπική μυθολογία*. Η τελειότερη έκφραση της ποιητικής της επιθυμίας βρίσκεται στο αφήγημα *Αργώ ή πλους αεροστάτου*.
- Η επιθυμία μπορεί να εκφράζεται ως: ερωτική - ηδονική, επαναστατική, αισθητική και ερμηνευτική. Συνδέεται, επίσης, με **μωαμεθανικά στοιχεία**, ενώ αντιδρά στη χριστιανική διδασκαλία που προτείνει την καθυπόταξη της επιθυμίας. Η ποιητική της επιθυμίας έχει ως βασικό άξονα την ψυχανάλυση, η οποία διακρίνει την κατάσταση της επιθυμίας από αυτή της πράξης.
- **Αντίθετα με την *Υψικάμινο*, η κριτική για την *Ενδοχώρα* είναι θετική.**

Ανδρέας Εμπειρικός

Πηγές:

• <https://www.ianos.gr/endoxora-1934-1937.html>

• <https://www.ianos.gr/grapta-i-prosopiki-mithologia.html>

• <http://www.amazon.com/plous-aerostatou-3b1-3c1-3b3-3ce-3c0-3bb-3bf-3c5-3c2-3b1-3b5-3c1-3bf-3c3-3c4-3ac-3c4-3bf-3c5/dp/images/9601700056>

Νικόλας Κάλας

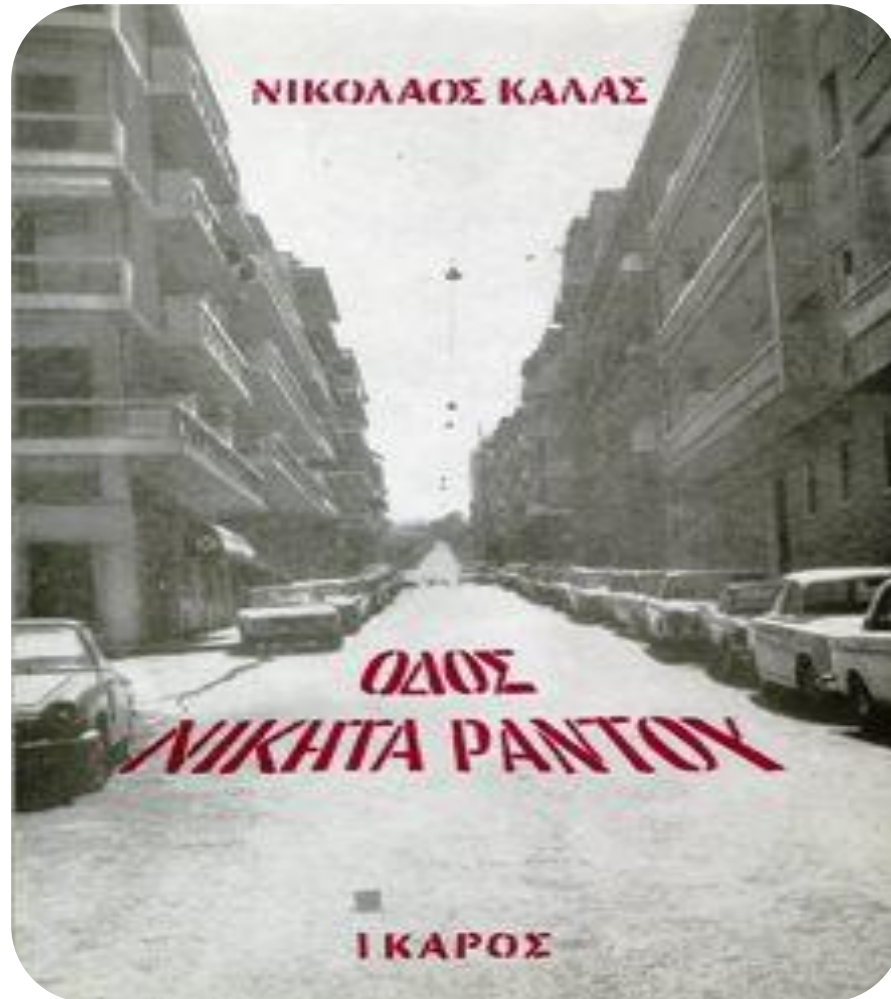

Πηγή: <http://www.biblionet.gr/author/12402/%CE%9D%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BB%CE%B1%CE%BF%CF%82%CE%9A%CE%AC%CE%BB%CE%B1%CF%82>

Νικόλας Κάλας

- **Νικόλας Κάλας** (1907 – 1988): Έλληνας κριτικός και ποιητής. Το 1934 αναχώρησε για το Παρίσι, όπου εντάχθηκε στην υπερρεαλιστική ομάδα. Στα προλεγόμενα του τρίτου μανιφέστου του υπερρεαλισμού, ο Αντρέ Μπρετόν τον κατέταξε στα «πιο φωτεινά και τα πιο τολμηρά» μυαλά της εποχής. Εκτός από το ποιητικό του έργο μετέφρασε Τ. Σ. Έλιοτ και Λουί Αραγκόν και συνεργάστηκε με ελληνικά και διεθνή περιοδικά, όπου δημοσίευε θεωρητικά κείμενα και δοκίμια. Το 1977 τιμήθηκε με το Κρατικό βραβείο ποίησης για τη συλλογή *Οδός Νικήτα Ράντου*, που είχε δημοσιεύσει με το ψευδώνυμο Νικόλαος Κάλας.

Νικόλας Κάλας

Πηγή: <https://www.ianos.gr/odos-nikita-rantou-0018792.html>

Νικόλας Κάλας

➤ Στο άρθρο του «**Προβλήματα προλεταριακής τέχνης**»:

- Ασκεί κριτική στον ρεαλισμό ως καλλιτεχνικό κίνημα.
- Εκφράζει αρνητική στάση απέναντι στη *θεωρία της αντανάκλασης* του ρεαλισμού, η οποία καταστρέφει το σύμβολο, την καλλιτεχνική εξιδανίκευση και καταργεί τη δυνατότητα της φυγής.

➤ Στο δοκίμιό του «**Καλλιτέχνες και κομμουνισμός**»:

- Φαίνεται η αναζήτηση ενός συστήματος που να συσχετίζει την επιστήμη, την τέχνη και την πολιτική.

Νικόλας Κάλας

- Στο δοκίμιό του «Παρατηρήσεις πάνω στο καβαφικό έργο»:
- Θεωρεί ότι η ποίηση του Καβάφη ανήκει στην παραγωγή εκείνη της αστικής τάξης, η οποία ενδιαφέρει την επαναστατική αριστερά και το προλεταριάτο.
 - Ο Καβάφης δεν πιστεύει στον πατριωτισμό της αστικής τάξης, ούτε εκφράζει αστικές ιδέες περί προόδου.
 - Ακόμη, δεν τάσσεται υπέρ του γλωσσικού θετικισμού, δεν υποστηρίζει, δηλαδή, με την τέχνη του ούτε τις απόψεις των δημοτικιστών, ούτε γράφει σε καθαρεύουσα.

Ανδρέας Εμπειρικός

Εργογραφία και βιβλιογραφία του Ανδρέα Εμπειρικού (Επιλογή εργογραφίας)

- *Υψικάμινος*, Αθήνα, Κασταλία, 1935, Άγρα, ⁴1980.
- *Ενδοχώρα (1934-1937)*, Αθήνα, Το Τετράδιο, 1945, Άγρα, ⁴1980.
- *Γραπτά ή Προσωπική μυθολογία (1936-1946)*, Αθήνα, Δίφρος, 1960, Άγρα, ³1980.
- *Αργώ ή Πλους αεροστάτου*, Αθήνα, Πάλι, τχ. 1 – 4, 1964-65, Ύψιλον, ²1980.
- *Οκτάνα*, Αθήνα, Ίκαρος, 1980.
- *Αι γενεαί πάσαι ή Η σήμερον ως αύριον και ως χθες*, Αθήνα, Άγρα, 1984.
- «Συζήτηση στη Θεσσαλονίκη», *Χάρτης*, τχ. 17-18 (1985) 629-640.
- *Ο Μέγας Ανατολικός*, τ. 1-8, Αθήνα, Άγρα, 1990-1992.

Ανδρέας Εμπειρικός

Εργογραφία και βιβλιογραφία του Ανδρέα Εμπειρικού (Επιλογή εργογραφίας)

- *Ες-Ες-Ες-Ερ Ρωσία*, Αθήνα, Άγρα, 1995.
- *Ζεμφύρα ή Το μυστικόν της Πασιφάης*, Αθήνα, Άγρα, 1999.
- *Νικόλαος Εγγονόπουλος ή Το θαύμα του Ελμπασάν και του Βοσπόρου και Διάλεξη για τον Νίκο Εγγονόπουλο*, Αθήνα, Άγρα, 1999.
- *Μια περίπτωση ιδεοψυχαναγκαστικής νευρώσεως με πρόωρες εκσπερματώσεις και άλλα ψυχαναλυτικά κείμενα*, Αθήνα, Άγρα, 2001.
- *Ταξίδι στη Ρωσία – Ημερολόγιο και φωτογραφίες, Δεκέμβριος 1962*, Αθήνα, Άγρα, 2001.
- «Ανέκδοτα κείμενα», *Αντί*, τχ. 731 (Φεβρ. 2001) 16-19.
- Ανδρέας Εμπειρικός, *1934, Προϊστορία ή καταγωγή*, εισαγωγή, επιμ. Γιώργης Γιατρομανωλάκης, Αθήνα, Άγρα, 2014.

Ανδρέας Εμπειρικός

Εργογραφία και βιβλιογραφία του Ανδρέα Εμπειρικού (Επιλογή βιβλιογραφίας)

- Νάσος Βαγενάς, *Ο ποιητής και ο χορευτής. Μια εξέταση της ποιητικής και της ποίησης του Σεφέρη*, Αθήνα, Κέδρος, 1979.
- Οδυσσέας Ελύτης, *Αναφορά στον Ανδρέα Εμπειρικό*, Αθήνα, Ύψιλον, 2 1980.
- Μαντώ Αραβαντινού, «Α. Εμπειρικός: Διάπλους γλώσσας και πολιτισμών», *Δελτίο της Εταιρείας Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας*, τχ. 5 (1981) 69.
- Γιώργης Γιατρομανωλάκης, *Ανδρέας Εμπειρικός, Ο ποιητής του έρωτα και του νόστου*, Αθήνα, Κέδρος, 1983.
- Αλέξ. Αργυρίου, *Διαδοχικές αναγνώσεις ελλήνων υπερρεαλιστών*, Αθήνα, Γνώση, 1983.

Ανδρέας Εμπειρικός

Εργογραφία και βιβλιογραφία του Ανδρέα Εμπειρικού (Επιλογή βιβλιογραφίας)

- Γιώργος Κεχαγιόγλου, «*Εις την οδόν των Φιλελλήνων*» του Ανδρέα Εμπειρικού. Μια ανάγνωση, Αθήνα, Πολύτυπο, 1984.
- Ι. Μ. Βούρτσης, *Βιβλιογραφία Ανδρέα Εμπειρικού (1935-1984)*, Αθήνα, Ε.Λ.Ι.Α., 1984.
- Ι. Μ. Βούρτσης, «Χρονολόγιο Ανδρέα Λ. Εμπειρικού», *Χάρτης*, τχ. 17-18 (1985) 517-525.
- Μιχάλης Χρυσανθόπουλος, «“Για να γιορτάσης...”», “Η σήμερον ως αύριον και ως χθες...” του Ανδρέα Εμπειρικού», *Το Τέταρτο*, τχ. 1 (1985) 10-13.
- Μιχάλης Χρυσανθόπουλος, «Αφηγηματικές συμπτώσεις σε ένα κείμενο του Εμπειρικού», *Ο Πολίτης*, τχ. 72 (1986) 39-43.

Ανδρέας Εμπειρικός

Εργογραφία και βιβλιογραφία του Ανδρέα Εμπειρικού (Επιλογή βιβλιογραφίας)

- Γιώργος Κεχαγιόγλου, «Διαβάζοντας ποιήματα από την *Οκτάνα*: «Αι λέξεις», στον τόμο *Μνήμη Ανδρέα Εμπειρικού. Εκδηλώσεις στην Άνδρο για τα δέκα χρόνια από τον θάνατό του*, Αθήνα, Πολύτυπο, 1987, σ. 93-125.
- Γιώργος Κεχαγιόγλου, *Ανδρέας Εμπειρικός, «Αι λέξεις». Μορφολογία του μύθου*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 1987.
- Ι.Μ.Βούρτσης, *La poétique surréaliste: versification et figures rhétoriques. Le cas de Andréas Embirikos et de Nikos Engonopoulos*, Paris, Université de Paris-Sorbonne, 1989 (αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή).
- Διαμαντή Αναγνωστοπούλου, *Η ποιητική του έρωτα στο έργο του Ανδρέα Εμπειρικού*, Αθήνα, Ύψιλον, 1990.
- Μιχάλης Χρυσανθόπουλος, «Φαντασίωση του μυθιστορήματος, μυθιστόρημα των φαντασιώσεων», *Λόγου χάριν*, τχ. 74 (Φθινόπωρο 1992) 93-102.

Ανδρέας Εμπειρικός

Εργογραφία και βιβλιογραφία του Ανδρέα Εμπειρικού (Επιλογή βιβλιογραφίας)

- Μ. Τσιανίκας, «“Τότε κάτι αφάνταστον συνέβη” ή η συμπτωματολογική μνημειακότητα στο έργο του Ανδρέα Εμπειρικού», *Modern Greek Studies*, τχ. 2 (1994) 205-221.
- Δημήτρης Τζιόβας, «Η ρητορική της αποστροφής στον Εμπειρικό», *Ποίηση*, τχ. 5 (Άνοιξη 1995) 97-111.
- Γιώργος Κεχαγιόγλου, «Ο Ανδρέας Εμπειρικός ως προφήτης της όγδοης ημέρας, ή Περί αναγραμματισμών», *Πόρφυρας*, τχ. 74 (Ιούλιος – Σεπτέμβριος 1995) 231-236.
- Παντελής Βουτουρής, *Η συνοχή του τοπίου. Εισαγωγή στην ποιητική του Ανδρέα Εμπειρικού*, Αθήνα, Καστανιώτης, 1997.

Ανδρέας Εμπειρικός

Εργογραφία και βιβλιογραφία του Ανδρέα Εμπειρικού (Επιλογή βιβλιογραφίας)

- Γιώργος Κεχαγιόγλου, «Ποίηση του Εμπειρικού και σύγχρονες ανθολογήσεις: Μερικές σκέψεις και προτάσεις», *Πόρφυρας*, τχ. 81-82 (Απρίλιος - Σεπτέμβριος 1997) 565-569.
- Γ. Βασιλακάκος, «Η μουσικοποίηση στο έργο του Ανδρέα Εμπειρικού», *Σημείο*, τχ. 5 (1998) 129-141.
- Αλέξανδρος Ν. Ακριτόπουλος, *Για την ποιητική και τη ρητορική του Ανδρέα Εμπειρικού (Δυο μελέτες)*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 2000.
- Άντεια Φραντζή, «Η πρωτοχρονιά του Εμπειρικού το 1945», *Αντί*, τχ. 731 (Φεβρουάριος 2001) 24-27.

Ανδρέας Εμπειρικός

Εργογραφία και βιβλιογραφία του Ανδρέα Εμπειρικού (Επιλογή βιβλιογραφίας)

- S. Ekdawi, «Το αντικείμενο του πόθου στους Ιμέρους του Άγγελου Σικελιανού», *Θέματα Λογοτεχνίας*, τχ. 17 (Μάρτιος - Ιούνιος 2001) 145-149.
- Jacques Bouchard, *Με τον Ανδρέα Εμπειρικό παρά δήμον ονείρων. Δέκα κείμενα*, Αθήνα, Άγρα, 2001.
- Guy Saunier, *Ανδρέας Εμπειρικός, Μυθολογία και Ποιητική. Δοκίμια*, Αθήνα, Άγρα, 2001.
- Νάνος Βαλαωρίτης, «Ανδρέας Εμπειρικός και Άγγελος Σικελιανός: Μια Εισαγωγή», *Ομπρέλα*, τχ. 54 (Σεπτέμβριος - Νοέμβριος 2001) 43-47.
- Guy Saunier, «Η μετακίνηση ως στοιχείο μύησης και ποιητικής στο έργο του Εμπειρικού», *Ακτή*, τχ. 49 (Χειμώνας 2001) 65-71.

Ανδρέας Εμπειρικός

Εργογραφία και βιβλιογραφία του Ανδρέα Εμπειρικού

(Επιλογή βιβλιογραφίας)

- Γιάννης Δάλλας, «Σχόλια στη διαπολιτισμική βιοσοφία του Σικελιανού. (“Ο εν σιγή θεριζόμενος στάχυς”))», *Πόρφυρας*, τχ. 101 (Δεκέμβριος 2001) 303-316.
- Γιώργος Κεχαγιόγλου, «Ολοκληρωτισμός, υπαρκτός τεχνοκρατικός “σοσιαλισμός” και οι ποιητικές απαντήσεις του “φιλήδονου σοσιαλιστή” Ανδρέα Εμπειρικού», *Ομπρέλα*, τχ. 55 (Δεκέμβριος 2001-Φεβρουάριος 2002) 14-22.
- Guy Saunier, *Για το λεξιλόγιο του Α. Εμπειρικού*, ανάτυπο από το *Λεξικογραφικόν Δελτίον* της Ακαδημίας Αθηνών, τχ. 24 (2003).
- Γιώργος Κεχαγιόγλου, «Αφηγηματολογικές παρατηρήσεις στον Εμπειρικό. Ο ποιητής/πεζογράφος ως παραμυθάς», *Πόρφυρας*, τχ. 112 (Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2004) 175-188.

Ανδρέας Εμπειρικός

Εργογραφία και βιβλιογραφία του Ανδρέα Εμπειρικού (Επιλογή βιβλιογραφίας)

- Μιχάλης Κ. Άνθης, «Ο “Μυητικός πλους” στην ποίηση του Άγγελου Σικελιανού, του Ανδρέα Εμπειρικού και του Οδυσσέα Ελύτη», *Πόρφυρας*, τχ. 115-118 (Απρίλιος – Ιούνιος 2005) 29-43.
- Κατερίνα Κωστίου, «Ο Ανδρέας Εμπειρικός και ‘το ανιδιοτελές παιχνίδισμα της σκέψης’», *Κονδυλοφόρος*, τχ. 5 (2006) 229 – 240.
- Νίκος Σιγάλας, *Ο Ανδρέας Εμπειρικός και η ιστορία του ελληνικού υπερρεαλισμού*, Αθήνα, Άγρα, 2012.

Νικόλας Κάλας

Εργογραφία και βιβλιογραφία του Νικόλα Κάλας (Επιλογή εργογραφίας)

- *Οδός Νικήτα Ράντου*, Αθήνα, Ίκαρος, ¹1977, ²1997.
- *Κείμενα ποιητικής και αισθητικής*, Αλέξ. Αργυρίου (επιμ.), Αθήνα, Πλέθρον, 1982.
- *Γραφή και φως*, Αθήνα, Ίκαρος, 1983.
- *Η τέχνη στην εποχή της διακύβευσης και άλλα δοκίμια του Νικόλα Κάλας*, μετάφρ. Ανδρέα Λάππα, Αθήνα, Άγρα, 1997.
- *Δεκαέξι γαλλικά ποιήματα και αλληλογραφία με τον Ουίλλιαμ Κάρλος Ουίλλιαμς*, μετάφ. – σχόλια Σπήλιος Αργυρόπουλος, Βασιλική Κολοκοτρώνη, Αθήνα, Ύψιλον, 2002.

Νικόλας Κάλας

Εργογραφία και βιβλιογραφία του Νικόλα Κάλας (Επιλογή βιβλιογραφίας)

- Mario Vitti, «Ο Νικήτας Ράντος και η πρώτη του λογοτεχνική δραστηριότητα (μορφές της ποιητικής πρωτοπορίας στην Ελλάδα, 1930-1940)», *Επιστημονική Επετηρίς της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*, τ. 16, 1977, σ. 451-464.
- Δ.Ζ. Ανδριόπουλος, «‘Φροϋδομαρξιστική’ αισθητική. Η περίπτωση του Ν. Κάλας», *Νέα Εστία*, τχ. 124 (1988) 1240-1248.
- *Νικόλας Κάλας, ξαναδιαβάζοντας το έργο του 1907 - 1988*, Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου, Οργανωτές: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, περ. Μανδραγόρας, Δήμος Κομοτηνής, Αθήνα, Μανδραγόρας, 2006.
- Lena Hoff, *Nicolas Calas and the Challenge of Surrealism*, Copenhagen, Museum Tusculanum Press, 2014.

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Άννα-Μαρίνα Κατσιγιάννη,
Τίτλος μαθήματος: «Πρωτοπορίες στην ευρωπαϊκή λογοτεχνία και
στην τέχνη του 20^{ού} αιώνα. Ενότητα 7: Ανδρέας Εμπειρικός - Νικόλας
Κάλας (μέρος α΄)».

Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<https://eclass.upatras.gr/courses/LIT1853/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει) μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

